

KOMMUNENS PLAN FÖR RÄDDNINGSSINSA

BOFORS TEST CENTER KARLSKOGA

Diarienummer: 2018-0837-111
Antagen av direktionen 2018-12-05

Inledning

Bakgrund till Sevesolagstiftningen

Under de senaste 100 åren har det inträffat flera hundra allvarliga kemikalieolyckor i världen. Dessa har medfört allvarliga konsekvenser för människa och miljö samt ofta stora ekonomiska kostnader. En av de mest uppmärksammade olyckorna inträffade 1984 i Bhopal i Indien då 42 ton metylisocyanat strömmade ut över industriområdet och den näraliggande bebyggelsen. Under den första veckan dog ca 8 000 människor som en direkt följd av gasutsläppet och olyckan betraktas som den hittills största industrikatastrofen. Sedan dess har ytterligare ca 8 000 människor avlidit av följsjukdomar. Man uppskattar att ungefär 500 000 människor i Bhopal exponerades för gasen.

I Europa var det framför allt två allvarliga händelser under 1970-talet som ledde fram till att det antogs regler för att förebygga och begränsa denna typ av olyckor. Den första var en olycka i Flixborough i Storbritannien 1974 där ämnet cyklohexan läckte ut och antändes. 28 människor dog och ca 100 personer skadades i den explosion och brand som utbröt. Den andra stora olyckan inträffade i Seveso i Italien 1976. Där fick ett ca 2 kilos utsläpp av det giftiga och cancerframkallande ämnet dioxin (TCDD) mycket allvarliga följder och en yta på cirka 25 km² blev förgiftad av ämnet. Ingen människa dog som en direkt följd av olyckan men mer än 600 människor måste evakueras från sina hem och cirka 2000 fick behandlas för dioxinförgiftning. Området var sedan obeboeligt för många år framåt. För att förebygga allvarliga olyckshändelser inom den kemikaliehanterande industrin och att begränsa skadorna om sådana olyckor skulle inträffa antog EU 1982 sitt första Sevesodirektiv. Detta direktiv reviderades 1988 mot bakgrund av ytterligare flera allvarliga kemikalieolyckor och kallades Seveso II direktivet. 2015 reviderades det på nytt, förändringen i den nya Sevesolagstiftningen grundar sig på en anpassning till CLP-förordningen. Detta nya direktiv heter Seveso III direktivet. I Sverige har direktivet införts genom Sevesolagstiftning: Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor, ny förordning (2015:236) och nya föreskrifter (MSBFS 2015:8) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Vilka verksamheter omfattas av lagstiftningen?

Enligt Seveso III direktivet gäller arbetet med förebyggande av allvarliga kemikalieolyckor de verksamheter som hanterar farliga ämnen i större mängder vid ett och samma tillfälle, vissa verksamheter är undantagna, t.ex. är militära verksamheter. Sevesoverksamheter tillhör antingen en lägre nivå eller en högre nivå. Vilken nivå verksamheten tillhör beror på mängden farliga ämnen som hanteras, vilka ämnen och mängd som är avgörande finns att läsa i bilaga 1 i förordningen SFS 2015:236)

Ett farligt ämne anses förekomma när det hanteras som råvara, produkt, biprodukt, restprodukt eller mellanprodukt, eller för annat ändamål, samt när det är rimligt att anta att ämnet kan bildas vid ett okontrollerat processförlopp.

Sevesolagstiftningens krav på verksamhetsutövaren (företaget)

Enligt Sevesolagstiftningen är verksamhetsutövaren skyldig att förebygga risker för allvarliga kemikalieolyckor. I de fall en allvarlig kemikalieolycka ändå skulle inträffa är verksamhetsutövaren skyldig att begränsa följderna av denna för människor och miljö. I samma lag slås också fast att verksamhetsutövaren omfattas av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken. Utifrån detta ställer sedan lagstiftningen mer detaljerade krav, till exempel på ett handlingsprogram, information till allmänheten och en säkerhetsrapport. Det som är mycket

viktigt i Seveso III direktivet är verksamheten ska utföra samråd med myndigheter, organisation och berörd allmänhet. En beskrivning av vad samrådsredogörelsen ska innehålla finns i MSB:s föreskrifter.

Handlingsprogram och Information till allmänheten

Både företag som omfattas av den lägre och den högre nivån ska upprätta ett handlingsprogram och Information till allmänheten, se förordningen SFS 2015:236 och MSB 2015:8. Handlingsprogrammet kan sägas vara en beskrivning av företagets säkerhetsledningssystem och information till allmänheten ska beskriva hur företaget jobbar med förebyggande åtgärder för att förhindra allvarliga kemikalieolyckor. Informationen ska också innehålla info om vilka kemikalier som hanteras, vilka de största riskerna är med dem, hur allmänheten ska varnas och hur samarbetet med Räddningstjänsten ser ut osv.

Säkerhetsrapport (SR)

Verksamheter som omfattas av den högre nivån ska upprätta en säkerhetsrapport, se förordningen SFS 2015:236 och MSB 2015:8. Handlingsprogrammet (se ovan) ingår som en del av säkerhetsrapporten. SR ska också innehålla en beskrivning av anläggningen och miljön där verksamhetens bedrivs samt beskriva möjliga olycksscenarioer utifrån en analys av olycksrisker, hur man ska förebygga och begränsa följderna av en allvarlig kemikalieolycka och en intern plan för räddningsinsatser vid en eventuell olycka. Närliggande Sevesoverksamheter ska utbyta information med varandra för att identifiera om de kan påverka faran för en allvarlig kemikalieolycka hos varandra. Om det finns en påverkan ska verksamheterna ta fram en gemensam information om situationen och lämna till den kommun där verksamheterna finns. Samrådsredogörelse (se ovan) ska finnas med i säkerhetsrapporten.

Syftet med säkerhetsrapporten är framför allt att visa att riskerna för allvarliga kemikalieolyckor vid en verksamhet har klarlagts och att alla nödvändiga åtgärder har vidtagits för att förebygga sådana olyckor. Minst vart femte år ska säkerhetsrapporten revideras eller tidigare om väsentliga ändringar har gjorts vid verksamheten eller om en allvarig kemikalieolycka skett.

Bofors Test Center

Bofors Test Center är ett eget bolag men ägs till största delen av koncernen Saab AB. Bofors Test Center har avancerade testutrustningar och kompletta provlaboratorier för provning, testning, sprängning, brandprov, miljötålighet, foto, video, fukt, solbestralning, saltdimma, chocktest, vibrationstest och mycket annat. Personalen är dessutom välutbildad och engagerad med stor erfarenhet och know-how. Företaget bistår tillverkare av såväl civila produkter som av försvarsmateriel med att lösa problem genom utprovning och man kan testa allt från delkomponenter till kompletta system.

Bild 1. Huvudkontoret för Bofors Test Center

En annan omfattande verksamhet är destruering av material som innehåller/har innehållit explosiva ämnen eller brandfarlig vara. Destruering sker via öppen förbränning eller detonation. I samband med destrueringen sker även förvaring av de material som väntar på destruering, förvaringen sker i anpassade förråd.

Bofors Test Center har tecknat avtal med en industribrandkår (Maint Partner) tillsammans med företag på Boforsområdet och Björkbornsområdet. Industribrandkåren arbetar med att höja säkerheten och att förebygga olyckor genom underhåll och service av Bofors Test Centers tekniska brandskydd. Om en olycka inträffar på området så larmas industribrandkåren direkt med automatik varför industribrandkåren också utgör en resurs för Bergslagens Räddningstjänst.

Bofors Test Center har en väl utbyggd infrastruktur med ett vägnät på sammanlagt 240 km som förbinder det stora antalet provplatser, laboratorier, kontor och övriga byggnader. Området är 30 km långt och i snitt 4 km brett (se bild 2).

Bild 2. Skjutfältsområdet

Farliga ämnen som hanteras i verksamheten

Explosiva ämnen (t.ex. oktöl och krut)

Då hantering av explosiva ämnen utgör en stor del av företagets verksamhet så finns det explosiva ämnen av flera klasser, 1.1 – 1.4 finns ständigt och 1.5 förekommer, inne på området. De explosiva ämnena finns övervägande i den ammunition som testskjuts, som råvara för laddning samt i form av återvunnet explosivt från de material som destrueras. Förvaringen sker alltid på bestämda platser i speciella och anpassade förrådsbyggnader. En förvaringsbyggnad är belägen i ett skogsområde i Degerfors kommun, placeringen är dock så långt ifrån annan bebyggelse att även om maximalt förvarad mängd explosiv vara samtidigt detonerar så kommer inte privatpersoner att påverkas. Undantag givetvis om någon befinner sig i direkt anslutning såsom svampblockare, skogsarbetare och liknande. Mängden explosiv vara medför att verksamheten kommer över den högre kravnivån enligt Sevesolagstiftningen.

Flygbränsle och Diesel

Flygbränslet är en brandfarlig vätska och används vid de olika provningsmetoderna av exempelvis ammunition. Dessutom finns inne på företagsområdet en mindre tank innehållandes flygbränsle för tankning av den helikopter som är inhyrd under delar av året. Inne på företagsområdet finns också en tankstation med en diesel-cistern som används för att tanka fordon. Diesel klassas som brandfarlig vätska.

Acetylen

Ämnet är extremt brandfarligt och har ett väldigt stort explosionsområde (1,5 – 82 volym%). Acetylen och luft bildar inom dessa gränser en mycket explosiv gasblandning. Om ren acetylen komprimeras, finns det risk för explosion även utan lufttillträde. Acetylen bildar föreningar med en del metaller, t.ex. koppar eller silver som kan tända spontant vid beröring.

Form: Gas
Färg: Färglös
Lukt: Vitlöksliknande

Gasol

Gasol är en mycket brandfarlig gas som blir explosiv när den blandas med luft. Gasen är dubbelt så tung som luft och kan därför samlas i lågt liggande områden. Gasol består vanligen av 95% propan och små mängder etan och butan, samt ett tillsatsämne med distinkt lukt för att ämnet lätt skall kännas igen. Gasolen finns endast i små mängder och i lösa behållare inne på området.

Form: Gas
Färg: Färglös
Lukt: Obehaglig

Räddningsinsats

Två av byggnaderna inne på Bofors Test Centers område är försedda med automatiskt brandlarm. Brandlarmet är vidarekopplat till Björkbornsporten, en ständigt bemannad entréport till Björkborns industriområde, och därifrån vidare till Björkborns industribrandkår och Bergslagens Räddningstjänst. Björkbornsporten har en aktuell och uppdaterad larmlista som ska följas vilket innebär att man ringer in/larmar Björkborns industribrandkår (Maint Partner) samt kontaktpersoner för Bofors Test Center.

När larm om olycka inkommer till Bergslagens Räddningstjänst skall följande enheter larmas enligt larmplan (2-stationslarm):

Insatsledare (IL) Syd	1 man
Station Karlskoga	6 man
Station Degerfors	5 man

Med tanke på den risk en brand i eller kring ett förråd av explosiv vara innebär så tillämplar räddningstjänsten alltid en försiktighetstaktik vid en eventuell insats. Detta innebär att man håller sig på väl tilltaget avstånd, tar reda på vad som brinner och vilket släckmedel som kan användas. Vid brand i terrängen inne på området skall alltid företagets personal rådfrågas/medfölja med tanke på att det kan finnas blindgångare i marken som kommit i dager till följd av tjällossning.

För förrådet i Degerfors kommun finns inget varningssystem till allmänheten. Risken för massdetonation anses vara minimal och någon särskild rutin för räddningsinsats vid byggnaden finns inte. Anläggningen hanteras som sprängämnesförråd vilket innebär att vid brand inuti byggnaden kommer en passiv insats troligtvis att bli aktuell. Det innebär avspärra samtliga tillfartsvägar, eventuellt rekognosera i skydd för att säkerställa att ingen person är utsatt för livsfara och därefter backa med samtlig personal. Kontakt med företaget är av största betydelse för att få information om personal och om säker släckinsats kan genomföras. Resursuppbyggnad och tider för eventuell insats gentemot förrådet i Degerfors kommun skiljer något mot det som anges nedan, första styrka (Dfs) kan anlända till objektet inom 15 minuter – därefter ökar resurserna succesivt och inom 35 min gäller samma resurser som nedan.

Både Karlskoga (Kga) och Kristinehamn (Khn) har resurser för att hantera de risker som förknippas med verksamheten. Ytterligare förstärkningar begärs sedan av räddningsledaren. Tidsschemat med avseende på personella resurser till en räddningsinsats på Bofors Test Center AB då enligt följande:

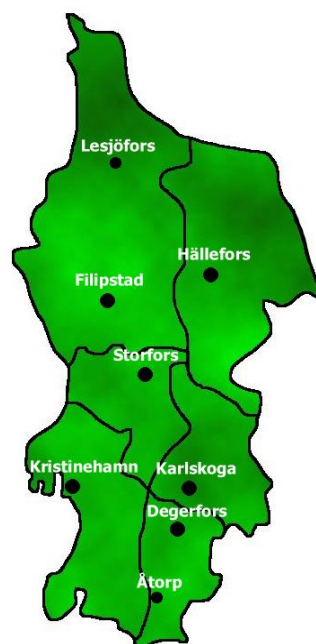
Inom 10 min	6 man	(Kga)
Inom 25 minuter	18 man	(Kga + IL + Khn + Dfs + RCB)
Inom 35 minuter	25 man	(Kga + IL + Khn + Dfs + RCB + Åtp + Sfs)

Detta gäller styrkor som står i beredskap (inkl. Degerfors (Dfs) 5 man, Åtorp (Åtp) 2 man, Storfors (Sfs) 5 man), inringd fridygnsledig personal är ej medräknad. Industribrandförsvaret på Björkborns industriområde har en anspänningstid på 90 sekunder och kommer med 5 man inom 10 minuter mellan klockan 700 – 1600 vardagar, övrig tid endast 1 man inom 10 minuter. Industribrandförsvaret har egna resurser för de risker som förknippas med verksamheten.

Räddningschef i beredskap, RCB, avgör om hen skall ta det operativa ansvaret eller fortsätta med det normativa och strategiska ansvaret. Om RCB tar operativt ansvar skall hen ringa in ersättare i RCB-rollen som tar det normativa och strategiska ansvaret och åker till brandstation i Karlskoga för att påbörja en stabsupbyggnad. Inledningsvis består staben av minst 2 personer (RCB och larmoperatör) men kan utökas till så många som situationen kräver. Brandstationen i Karlskoga har en dygnet runt-bemannad larmcentral med den senaste tekniken och utomordentligt goda utrymmen för stabsverksamhet varför en ledningsplats i första hand upprättas där. Dock kan ledningsplatsen bli en annan om det på grund av samverkansskäl finns orsak att förlägga ledningsarbetet på annan plats eller annan ort. Den operativa ledningsplatsen förläggs i närheten av skadeplatsen och bemannas av räddningsledare, skadeplatschef, sektorchefer och ytterligare stödresurser beroende på insatsens omfattning och art. Kontakt skall tas med utsedd kontaktman enligt företagets larmlista som finns att tillgå i företagets räddningsplan.

Samverkan sker med polis, ambulans och vid behov närliggande kommuner som ej ingår i Bergslagens räddningstjänstförbund. Bergslagens Räddningstjänst har en väl utvecklad samverkan med Räddningstjänsten Karlstadregionen där man har tillgång till varandras resurser men det finns också en god samverkan med Nerikes Brandkår så att hjälp kan erhållas snabbt vid behov. Andra aktörer som kan tänkas medverka vid en olycka är Larmtjänst AB (restvärdesräddning), kommunens POSOM-grupper, Kommunernas Socialförvaltningar, Frivilliga resursgrupper, Försvarsmakten m.fl. och dessa kontaktas med hjälp av listor som finns att tillgå hos Bergslagens Räddningstjänsts larmcentral.

Ute på skadeplatsen samgrupperar sig räddningstjänstens skadeplatschef med företagets utsedda kontaktperson, som kontaktas av räddningsledare. Telefonnummer och annan information finns att tillgå i verksamhetens insatsplan som finns tillgänglig på förutbestämmd plats i anläggningen eller digitalt hos BRT. Bergslagens Räddningstjänst har tillgång till en lednings- och stabsbuss, med placering i Karlstad, som kan begäras till skadeplatsen av räddningsledaren.

Brandstationer och räddningsstyrkors geografiska placering inom Bergslagens Räddningstjänst.

Information till allmänheten

Syftet med att ha en plan för hur man skall informera allmänheten är att minska konsekvensen av en eventuell olycka. Genom att få ut information till personer och verksamheter som kan komma att drabbas av den eventuella olyckan så kan dessa vidta åtgärder för att skydda sig. Information skall komma snabbt, den skall nå rätt personer och den skall vara kort och koncis. Följande informationsvägar används för att nå ut till allmänheten:

Informationsansvarigt befäl – Räddningstjänsten har ett informationsansvarigt befäl som finns på olycksplatsen eller kan nås via telefon 0586-636 00 (Bergslagens Räddningstjänsts Larmcentral). Informationsansvarigt befäl är antingen Räddningschef i beredskap (RCB) eller någon som denne har utsett.

Radio & TV – Information via dessa media initieras av räddningsledaren eller informationsansvarigt befäl. Vanligtvis används Sveriges Radio Örebro & Sveriges Radio Värmland 102,8 MHz och Radio City 107,4 MHz. Vid extraordinära händelser sker information även via TV och/eller text-TV sid. 599, extraordinära händelser föregås av tyfon signaler.

Internet – Bergslagens Räddningstjänst har internet-adress www.brt.se och där kan man i efterhand få kort information om alla inträffade insatser som skett inom förbundet.

VMA (Viktigt Meddelande till Allmänheten) – VMA sänds ut när en händelse riskerar att utgöra ett hot eller ett problem för allmänheten. Det finns två typer av VMA:

- *Varningsmeddelande* – skall sändas omedelbart vid risk för skada på liv, egendom eller miljö.
- *Informationsmeddelande* – används för att förebygga och begränsa skador på människor, egendom eller miljö. Informationsmeddelande behöver inte sändas omedelbart.

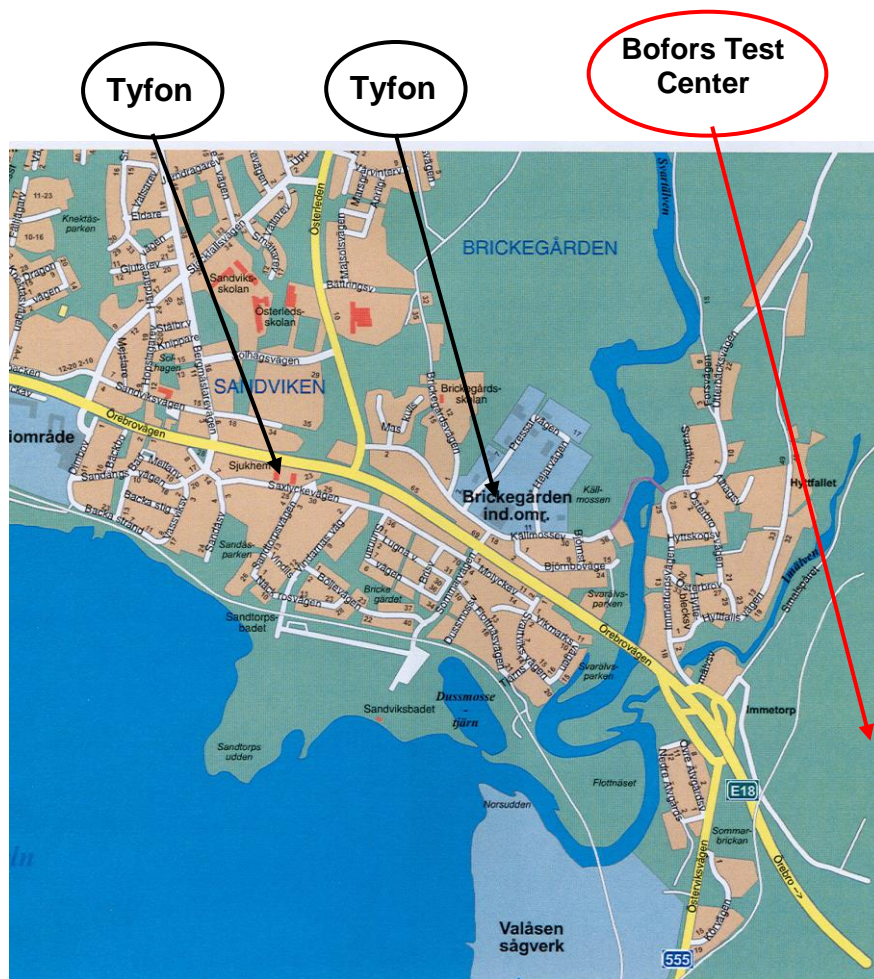
Ett VMA föregås i regel av tyfon signalen Viktigt Meddelande som ljuder i 7 sekunder med 14 sekunders paus och upprepas under minst 2 minuter.

När du hör signalen skall du:

1. Söka skydd inomhus
2. Stänga dörrar, fönster och ventiler
3. Lyssna på radion för information, främst P4 – lokalradion. Möjlighet kan även finnas att få information via TV eller text-TV sid. 599

När faran är över startas signalen Faran Över – en ca. 30 sekunder lång signal.

Tyfonanläggningarna provas som regel den första måndagen i varje kvartal klockan 1500. Tyfonernas placering i närområdet:

Underrättelse till annan stat

Det finns inget scenario som innebär att annan stat drabbas vid en eventuell olycka på Bofors Test Center i Karlskoga.

Övningar

Insatsstyrkan i Karlskoga har som ambition att årligen genomföra orienteringsövningar inne på området. I samband med detta besöks också verksamheten Forcitt Sweden AB, även detta en SevesoII-anläggning, som är hyresgäster inne på området. Detta sker i ett nära samarbete med Industribrandförsvaret. 25 augusti 2017 genomfördes en samverkansövning mellan Bergslagens Räddningstjänst och krisledningsgrupperna på företagen Forcitt & BTC.

Upprättande och uppdatering av planen

Planen är upprättad av Bergslagens Räddningstjänst i samråd med Bofors Test Center och skall revideras minst vart 3:e år.